List 42. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. oktobra 1868.

Gospodarske stvari.

Sol živini potrebna.

Sol je vsacemu želodcu potrebna; če se klaja živini solí, pomaga se želodcu, da lože prebavlja tudi slabejo klajo, in živina ostane krepka, vesela in zdrava.

Sol je človeku, pa tudi živini potrebna. To je resnica, zoper ktero se ne dá nič druzega nasproti reči, kakor to, da ne more vsak kmet živini solí dajati, ako je revež večkrat še sam sebi kupiti ni v stanu. „Kjer nič ni, tam je tudi cesar pravico zgubil“ — je star pregovor, kterega tudi mi nismo pozabili, ko smo rekli: da je sol človeku pa tudi živini potrebna.

Ako tedaj sol za živino priporočamo, priporočamo jo tistim kmetovalcem, ki so v stanu si saj nekoliko soli za svojo živino kupiti, posebno živo pa jo svetujemo tistim, ki so dobri, premožni kmetje.

Predno pa se dalje v to reč spustimo, hočemo svojim bralcem pred vsem nekaj povedati, kar jih bode prepričalo, da naše besede niso prazne in da sol ni potrata; izmišljena le po tako imenovanih „učenih“ ljudéh.

Vsakdo vé, da želodec živine ni prazen meh, v kterega se spravlja to, kar povžije, kakor v kako shrambo, ampak želodec je prava kuhinja, veča ali manjša, kakor je živina, — poglavitni kuharji v njem pa so soki, ki se v želodcu in čevih napravljajo in tudi po slinah v želodec prihajajo. Že zdavnej so hoteli umni možje izvedeti: iz česa tisti imenitni soki obstojé — in najdli so: da eden najimenitniših sokov med njimi, ki se želodečni sok imenuje, ima veliko solne kisline (solí) v sebi.

Solna kislina (sol) je tedaj obstojni del želodečnega soka; to kislino natora sama v želodcu naše domače živine kakor tudi v nas samih kuha. Vzemimo želodečnemu soku solno kislino, in želodec ne bo mogel več prav kuhati, — povžiti živež bo obležal neprebavljen v želodcu in čevih, živina bo hirati začela, ker se ne bo mogla narejati dobra, tečna kri v živini, ktera se le dela iz dobro prekuhane piče v želodcu in čevih.

Če tedaj živini solí damo, dajemo jej to, kar jej natora sama daje kot najpotrebniši pomoček za prekuhovanje povžite piče.

Kolikrat vidimo živino slabo in klavrno s krmežljavimi očmí, s ščetinasto dlako, brez močí; jéd se jej upira! Naj bo taka živina za molžo ali za pitanje ali za vprego namenjena, nikjer ne bo nič prida.

Poiščimo pa vzroke, zakaj da je živina taka, in našli bomo — če ni kakošna posebna bolezen v njej — da jej ali klaje manjka, ali da je klaja slaba ali spridena, ali da je po slabem vremenu in napačnem gleštanji hirati začela.

Pa kako temu pomagati? Kmetovalec si ne more vselej dobre klaje omisliti, če je slabo pridelal, — tudi z vremenom ne more gospodariti, da ne bi bilo mokrotno itd. V tacih okoliščinah ni druzega gotovega pomočka zoper vse to, kakor sol.

Že natora sama naganja živino, da slano zidovje rada liže, da včasih celó scavnico srka in pohotno vse požira, kar je količkaj slanega okusa, zato ker silno poželenje po soli v sebi čuti in si prizadeva, temu poželenju na vsak način zadostiti, zato se jej tudi scavnica ne gnjusi, ako je le slana.

Dajmo taki živini potrebne solí, in kmalu bomo videli, kako bo od dné do dné boljša, — koliko rajša bo začela tudi po slabi klaji segati, koliko bolje jo bo sedaj prekuhala, ker jej bo sol pomanjkanje slanega želodečnega soka nadomestovala. In ker bo rajša jedla in bolje prebavljala, zato se bo kmalu v vsem zboljšala, da jo boš od poprejšnje komaj poznal. Vse to bo storila sol, če (kakor smo že poprej rekli) ni kakošne bolezni v živini.

Sol si moremo v tacih okoliščinah ravno tako misliti, kakor priprego. Eno samo preslabo živinče ti ne more vozá čez klanec spraviti, če mu pa priprežeš še eno v pomoč, pa bo šel. Ravno taka je s soljó, ki pride prepičlemu ali preslabemu želodečnemu soku na pomoč — v priprego.

Sol je tedaj prava namestnica želodečnega soka, ki spodbada vse tiste dele, ki pri kuhanji povžite klaje pripomorejo. Kdor tega ne verjame, naj poštupa en kos mesá ravno zaklane živine s soljo, in videl bo, kako se bo krčiti jelo; kuharice dobro vejo, da se jim ravno osoljena riba večkrat iz rok izmuzne.

Povžita sol napravi tedaj več slin, več želodečnega in čevnega soka, pa tudi več žolca — tedaj pomnoží vse tiste soke, ki so kuharji povžite jedí. Ali še veliko dalje sega moč solí, tako, da se naredí potem veliko boljša krí, — iz dobre krví več mesa in boljše mesó, mast, loj, več mleka itd., dlaka in volna postane gladka, živina je vesela in močna, da jej ne škoduje vsaka reč. Vse to storí sol!

Dalje tudi skušnja učí, da sadeži in živinske stvarí se dajo v solni vodi delj časa gnjiline obvarovati, — da osoljeno suho mesó je mečje in lože prebavljivo, — da kislo zelje, kisla repa tudi po soli svojo dobroto dobiva. Kar sol zunaj trupla dela, dela tudi v truplu.

Iz vsega tega vidimo, kolikošno dobroto nam je Bog s soljo podelil, in kako kratkovidni so tisti, ki še dvomijo: ali je sol zares dobra in potrebna živini.

Ipavska vina.

Že mnogokrat se je prašalo, kaj je storiti, da bi bila vina po Ipavskem bolj stanovitna. Toda možjé, ki so sprožili to misel, bili so večidel tujci, ki ga svoj

živi dan niso kapljice napravili niti napraviti videli; zato niso dali Ipavci vere njih besedam. Ipavec ne porajta za puhlo besedo; pokaži mu v djanji njegovo korist, potem si bo noč in dan glavo belil, da bi te v vednosti dotekel. Zatoraj rečem:

Ta stvar naj ne zaspí, marveč naj jo v prevdarek vzamejo razumni možaki, ki so se pod trto rodili, a ne kaki gorski krompirjevci, ki ga še piti ne znajo.

Očita se nam, da je naše vince že v svojem bitju nekako nestanovitno, ter da je malo upanja, da pridemo kedaj na bolje. Kdor koli je našo dolino prehodil, lahko vé, kako lažnjive so te besede. Koliko vina je v naši dolini, ki se ga čez leto pije, in koliko ga Kranjci in Primorci iz doline izpeljejo, ki več kot eno leto obstojí; se vé da, ne vsako vino, ne v vsakem hramu, tudi ne pri vsakem kmetu; vse pride na to, pri kakem vinorejcu si vino kupil. Ni moj namen tù vinorejo prerešetavati, marveč menim vam le pokazati nektere glavne in bolj očitne napake, ki stanovitnost našega vina ovirajo.

Prva napaka je lega mnogih vinogradov. Vinograd, ki v Čaven gleda, ne daja nikdar takega vina, kakor uni, ki naravnost v solnce preží. To potrjuje skušnja, to se pa tudi samo ob sebi razume. Senca škodi slasti in trdnobi. Mnogo je v najboljših vinskih krajih, zlasti med Rihenbergom in Šmarjami za nograde prav pripravnih puščav, ki so proti solncu obrnjene, ali naš kmet pravi, da so mu nekako od rok. Kjer gré za lep dobiček, ne sme se gledati na priročnost. Tržanom ni pre od rok, nad Slapom notri pod sv. Pavlom vinograde izdelovati. Ni ga vinograda, kjer vse grozdje h krati dozorí. To, ki je v senci, ne dozorí tako hitro, kakor uno, ki je na javnem. Kdor pa ob trgatvi vse h kratu trže ter zeleno in dozorelo v isto posodo tlači, ne bo imel nikdar stanovitnega vina. Ločiti je treba! Potrži najprej dozorelo, potem pa čakaj nekoliko, da to, kar je zelenega, dozorí in bode kakor uno prvo; potem boš videl, kakošno bo vino. Dvojna bo trgatev, toda eno bo vince, dobro, trdno in stanovitno.

Kar koli zmešnjava zida, ima le kratek obstanek. To ti je postava narave; ona veljá v dušnem in materijalnem življenju, in tudi v vinoreji; narava si je dosledna. V naši dolini se nahaja v istem vinogradu tolikovrstnih trt, da je groza: garganija, gleria, osipka, znedica, pinjolec, korbijan, rifošk, marbijena trta, pergulin, misklirjeva trta, movtonova trta in Bog vé, kaj še vse. „Če ena ne rodí — si misli kmet — bo rodila druga.“ Ali ravno ta zmes, ta različnost trt mnogo pripomore, da vino ni stanovitno. Za naše vinograde je najboljša trta garganija; ona drží Ipavca pokoncu; kdor si jo po nogradih skoz in skoz zasadi, vrgla mu bo gotovo več dobička kot taka zmes, ki vinu le ceno jemlje. Teh misli je tudi B. Babo.

Še trdoglavniši je naš kmet pri kuhanji vina. Hrvatje kuhajo vino po 8 dni in še več, zato jim po 15 let zdravo ostane. Naš kmet pa se drží le starega kopita. Toliko ur, je rekel rajnki oče, in nič več; to mu je nauk sv. pisma. Pri kuhanji vina ni treba gledati na uro, marveč pokuševati vino; ni treba gledati, da bode mehko, marveč, da bode trdno in stanovitno, če tudi nekoliko vreže. Trdo vino, kakor skušnja učí, se še lože prodá, kakor mehko, ker je bolj stanovitno.

Četrta nesreča v tej zadevi je zanikernost v presnemanji vina. Ipavec ne presname vina do velike sile; pravi, da se ga s presnemanjem preveč pozgubí; revež, dostikrat to delo v svojo škodo odnaša. Vince je trtni sad; ono se drží iste postave, kakor trta. Kedar trta razodeva svoje življenje v vinogradu, takrat ga razodeva tudi vino v sodu, ker vre in se peni, in s tem kliče kmeta, da naj ga presname. Po tem takem je treba vino trikrat presneti: ko trta poganja, ko cvetè in ko gmeca ali ko grozdje mehko postaja.

Kar omenjene napake vina ne kvarijo, pospešujejo še slabi hrami njegovo nestanovitnost. Nikjer ni naš kmet tako varčen, kakor pri zidanji. Za košček zidú meni, da bo ob vse. Zato so naši hrami večidel nizki, površni, zatuhli, včasih celó vlažni. Ni čuda, da v takih hramih vino nima obstanka. Poseben nepokoj dela vinu tudi veter, ki po naši dolini navadno razsaja. Ne dá se misliti, koliko močí ima veter do vina. Kjer koli brizga pred hramom, kmalu je vinu megleno. Hočete imeti stanovitna vina, zidajte obokane (velbane) hramove na suhih, pred vetrom zavarovanih krajih, v ktere tudi solnce ne seže; izkopajte jih v zemljo po 2 sežnja globoko, poskrbite jim oknica na nasprotnih straneh, da ne bo manjkalo čistega zraka v hramu, potem ne bo dolgo resnica, kar je nekdaj B. Babo rekel: „Blagor drugim vinskim krajem, dokler Ipavci vina delati ne znajo!“ „Domovina.“

Politične stvari.

Delavnost kranjskega deželnega zbora.

V zadnjih „Novicah“ smo sploh omenili, koliko opravila je imel deželní zbor v svoji letošnji sesiji. Danes povemo njegova dela po imenu, ki so te-la:

Vladine predloge:

1. Postava, kako je ravnati, če se kak poslanec v kazen obsodi ali če v preiskavo pride.
2. Postava, ki spremení §. 6. občinske postave.
3. Postava, ki spremení neke §§. mestnega štatuta ljubljanskega.
4. Postava zastran realk.
5. Postava o šolskem nadzoru.

Predlogi deželnega odbora:

6. Postava, ki spremení deželni volilni red.
7. Postava, kako se vpelje pasji davek.
8. Postava, kako se vpeljejo občinske takse.
9. Postava zastran razdelitve spašnikov in menjalnih zemljišč.
10. Postava o ravnopravnosti slovenskega jezika v šolah in uradnijah.
11. Poročilo, da bi se prevzelo več ustanov za invalide, gluhomutce, dijake itd.
12. Poročilo, kako bi se osnoval osebni in plačilni status deželnih pomočnih uradov in deželnih naprav.
13. Poročilo, kako bi se pavšalirale uradne in pisarniške potrebščine istih uradov in naprav.
14. Postava, kako se devajo obče škodljivi ljudje v posilno delalnico.
15. Naprava posebnega oddelka v posilni delalnici za ženske.
16. Službeni napot za služabnike posilne delalnice.
17. Zvišanje plače nadzornim služabnikom posilne delalnice.
18. Predlog, da bi se povečalo špitalsko poslopje Peter Pavel Glavarjeve ustanove ter da bi se prihodki te ustanove v smislu ustanovnega pisma obračali.
19. Prememba porodišnice in najdenišnice.
20. Združenje občin in naprava okrajnih zastopov.
21. Kako prezidati norišnico.
22. Naj prestane ena štipendija za živino-zdravilno šolo.
23. Zastran naprave sirotišnice.
24. Naj se premené pravila ustanovnega pisma zastran Schellenburgove dijaške ustanove.
25. Poročilo zastran podpore za Marijni spominek.

26. Poročilo zastran prenaredbe v gruntnem in hišnem davku.
27. Poročilo zastran Merčečenske ceste.
28. Poročilo, ali bi se naredila kmetijska šola za Kranjsko.
29. Zastran Flachenfeld-Wollwitz-evega kanonikata.
30. Grosupeljsko-krška cesta.
31. Opravičenje zavolj novih zidovanj v bolnišnici.
32. Naprava deželne blagajnice (kase).
33. Poročilo, kako je z odkupom in uravnavo zemljišnih bremen.
34. Poročilo, v ktero poslopje pride realka.
35. Poročilo zastran volitve deželnega poslanca za Vrhniko, Postojno in Lož.
36. To isto za Novomesto itd.
37. Poročilo in statistični izkaz deželnega odbora o zaslužkih tistih, ki so v posilni delalnici.
38. Poročilo deželnega odbora o svojih opravilih.
39. Poročilo istega zastran priklad za novo sezidane šole na Krškem, v Leskovcu in Cirklah.
40. To isto zastran šole v Sturiji.
41. Zastran šole v Šmarjeti.
42. Zastran šole v Trebelnem.
43. Zastran šole v Boštajnu.
44. Zastran farovških poslopij v Škocijanu.
45. Poročilo deželnega odbora zastran ceste iz Krške vasi in zastran mosta čez Mirno.
46. Poročilo istega o Sodraško-obloški cesti.
47. Poročilo istega, naj se premené §§. 5. 20. in 32. službene pragmatike za deželne uradnike in služabnike.
48. Prevdarek dohodkov in stroškov deželnega zaklada in njegovih zakladov za 1868. in 1869. leto.
49. To isto sirotinskega zaklada.
50. To isto Glavarjevega zaklada.
51. To isto zemljedelskega zaklada.
52. To isto zaklada od zemljiščine odveze.
53. Računski sklep deželnega zaklada in njegovih podzakladov za 1866. in 1867. leto.
54. To isto zaklada od zemljiščine odveze.
55. To isto Glavarjevega zaklada.
57. To isto sirotinskega zaklada.
58. Prošnje a) Fr. Wolfa, b) And. Kremžarja, c) Vinc. Skodlarja, d) Ferd. Vilharja, e) Jak. Medica zastran poboljšanja plače.

Predlogi posamesnih poslancev:

1. Gosp. dr. J. Bleiweisa, da bi se premenil §. 87. mestnega štatuta.
2. Gosp. L. Svetca, da se prenaredí §. 45. opravilnega reda.
3. Gosp. dr. L. Tomana zastran železnice od Ljubljane do Karlovca.
4. Gosp. dr. pl. Kaltenegger-ja zastran direktnih volitev za državni zbor.
5. Gosp. dr. Coste, naj se premení §. 7. opravilnega reda.

Peticije:

1. Iz Senožeč, da bi se okrajna sodnija in davkarija tjekaj nazaj dala;
2. iz Kostanjevice, za to isto;
3. iz Kranja zavolj vžitninskih prikladov;
4. iz Kranja zavolj kokerske vélike ceste;
5. iz Loškega potoka, da bi prišli pod sodnijo v Lož;
6. iz Razdrtega za sodnijski sedež;
7. od Antona Lokarja, učitelja, za nadomeščenje plače;
8. od ribniških županov za vpeljavo ženitevskih privolitev;
9. iz Goč, za to isto;
10. iz Kočevja za prenaredbo havzirskega patenta;
11. iz kočevskega mesta, naj sodraški trg ne voli z mesti in trgi;
12. iz Trebnega, da bi se posula cesta od Vélike vasí do Mirne;
13. iz Št. Vida pri Zatičini za preloženje enega sejma;
14. iz Št. Vida pri Zatičini zavolj dolenske železnice;
15. iz Št. Vida pri Zatičini za razdelitev občinske hoste;
16. iz Šmartinja pri Litiji za privoljenje dveh sejmov;
17. iz Idrije zavolj šole;
18. od modroslovne fakulte dunajske za podporo;
19. iz Bistrice v Bohinji za odpravo sekvestracije;
20. iz Srednje vasi v Bohinji zavolj odkupa in uravnave zemljiščinih bremen;
21. iz Tržiča proti premembi deželnega volilnega reda;
22. iz Radolice proti premembi deželnega volilnega reda;
23. iz Hudega zavolj dolenske železnice;
24. iz Goč zavolj občinske tlake;
25. iz Stare Loke in od sv. Duha zavolj šole;
26. iz Rovt, logaškega okraja, zavolj šole;
27. od župana ljubljanskega zavolj premembe nekih §§. mestnega štatuta;
28. od konstitutionalnega društva ljubljanskega zastran prememb deželnega volilnega reda;
29. od istega, proti postavi zastran ravnopravnosti slovenskega jezika;
30. iz Metlike zavolj železniške postaje;
31. iz Planine za premeščenje okrajne gosposke iz Logatca v Planino;
32. iz spodnje Šiške, za potrjenje prodaje enega spašnika;
33. od stalnega odbora učiteljskega shoda-spomenica zastran šolskega nadzora;
34. od Antona Stritarja zavolj ene tirjatve za rekvizicije;
35. iz Kamnika zavolj premembe deželnega volilnega reda;
36. od dramatičnega društva za podporo;
37. iz Cerknice za vpeljavo ženitevskih privolitev;
38. od posestnikov fabrik v Medvodah in Goričah, zavolj mostov čez Savo in Soro;
39. iz Novega mesta zavolj dolenske železnice;
40. od planinskega cestnega odbora za podporo;
41. iz Vidma, Vélikih Lašč in Podgore za vpeljavo slovenskega jezika v šole in uradnije;
42. iz Vidma zavolj lova;
43. telegram iz stare Loke, za ustavljenje eksekucije;
44. od okrajnih zdravnikov, da bi jih prevzel deželni zaklad;
45. od Marinka, Flisa in Nemca, dobovske fare, da bi se jim privolil odlog pri davkih;
46. od g. Omahna, okrajnega sodnika, za nagrado;
47. iz Loža zavolj razdelitve občinskega gozda;
48. iz Vipave zavolj občinskih priklad;
49. prošnja za podporo blejsko-bohinske ceste;
50. peticija iz Trebelnega za privoljenje občinske priklade. —

To je delal in dodelal letos deželni zbor, in naj kdo reče: ali se je kedaj v prejšnjih sesijah, da-si so neke po 3 mesece trpele, več in važnejšega storilo, ko letos.

---

*

O národnosti.*)

Glasoviti general Türr je ravnokar na svetlo dal knjižico, ktera pretresa veliko pomembo národnosti. Čujmo, kaj on piše o njej:

„Kdor hoče vprašati zgodovino in iskati pravih vzrokov vseh prepirov, ki so bili med národi, ta bode moral spoznati, da se vzrok dosedanjih vojsk ne smé toliko pripisovati svojeglavnosti vladarjev ali národov, kolikor onim kratkovidnim politikom, kteri se ravnajo po napačnih diplomatičnih načelih in si prilastujejo pravico, svet vladati po svoji modrosti. To napačno načelo jim je kakor sveto pismo, kteremu se brez greha ne sme premeniti ne ena črka. To so prav tisti možjé, ki nimajo čuta za pravico, ki so načelo dobička (egoizma) spravili v okvir znanstvene sisteme in ki svetu trobijo, da v politiki osebni dobiček stojí nad nravo. V ta namen so iznašli lastne izreke, kakoršni so na pr.: tukaj gré za opravičeno prevlado; tam za ohranitev evropejskega ravnotežja ali za postavno pravico države kot države itd. itd.

Ali imajo vse države, sedaj obstoječe, pravico svojega obstanka? Čudno, pomembe polno vprašanje, kterega pa ne smemo prezirati; vprašanje, o kterem moramo govoriti, ako nočemo naravnost prekucniti vseh do sedaj veljavnih naukov (teorij) národnega prava. Kaj je prava podlaga vsaki državi? Narod. Kdor pritrdi temu izreku, ta mora priznati, da noben narod, če si ga tudi podjarmi njegov močnejši sosed, s tem ne more zgubiti pravice do svojega obstanka. Ta pravica mora iti v zgubo ali ostareti le tedaj, kedar se različna plemena prerodijo tako, da se prelijó v en narod. Dokler pa narod živí, dokler čut národnosti narodu ne umrje v srcu, dotlé ima tudi pravico do svojega obstanka in to v najširjem obsegu. Kaj premore krivica proti tej pravici? Sila, ki je izpodkopala samostojnost kakovega národa, nikdar ne more biti tako stara, kakor pravica podjarmljenega národa.

Človeške združbe se snujejo vsled natorne postave po nekakih vzajemnih vzorih in načelih; prav tako se tudi države zbirajo po isti naravni postavi, kedar se sestavljajo iz različnih národnosti. Kakor se vsaka združba sama vlada po svojem, tako mora tudi vsakemu národu mogoče biti, vladati samega sebe. Niti po načelu lastnega dobička niti iz kterega koli obzira si noben narod ne sme vtelesiti druzega naroda, kakor si noben posestnik ne smé prisvojiti njive svojega soseda zarad tega, ker mu kaže korist.

Národnost je državam prvotna podlaga. Če tudi država pogine kot država, národ vendar ostane, in prav s tem obstankom obdrží večno pravico, zopet pridobiti si svojo politično samostalnost.

Načelo národnosti je edino, ki vodi do jasnih, določnih in neovrgljivih sklepov. Zapeljivim sklepom diplomatične prekanjenosti nikdo več ne verjame, zato je že treba sirove sile. Najboljša in najtrdnejša meja je tista, ktero pravica odkazuje, ker si jo brani vsak narod. Privrženci in fanatiki stare politike radi pritrjujejo, da je gnjusobno hudodelstvo, komu kratiti njegovo pravično posestvo, ali mu ga celó vzeti; toda kar nič jih ne straši to hudodelstvo, da jarmijo narode. Ali mar narod ni skupina posamesnih oseb? In ali imamo dvojo nravo: eno za slabe, eno za močne? — Načelo narodnosti je bramba vsem vélikim in malim, in najgotoviše poroštvo za ohranjenje mirú. Po njem bi se zlasti Avstrija okrepčala in zopet zadobila svojo prejšnjo moč. Zato mora določno in za vselej slovó dati politiki Meternihovi in njegovih učencev; odpovedati se mora pogubljivi centralizaciji, ker se je še vselej pokazalo, da je bila le domišljija. Naj naši državniki ne zapirajo očí dogodbam, naj iz preteklih nesrečnih skušenj posnamejo nauk, da dosedanji trud, avstrijske narode ponemčiti, ni okrepčal habsburškega prestola, ampak da ga je oslabil in pripeljal do zgube pri Sadovi.

V vsaki človeški družbi ima vsaka posamesna oseba pravico do družbinega življenja; prav tako mora vsaka država, sestavljena iz različnih narodov, vsakemu narodu priznati in varovati pravico, ne le da se svobodno notranje politično razvija in ohrani, ampak da si tudi ustvari zavode, ki so primerni narodnim posebnostim. Čem vestnejše se država ogiblje vsake sile v notranje narodno življenje, čem bolj podpira narodni čut svojih narodov, čem pravičnejša jim je, tem bolj bode narode vleklo do vzajemnega središča, in to ne le nagnjenje, ampak tudi dobiček, tem prostovoljnejše in določnejše se bodo zedinili z vlado na občni blagor vseh. Z železnimi verigami despotizma in sile se različni narodi nikdar ne zvežejo v ubrano celoto. Despotizmu je vrh tega za vselej odkljenkalo. Vladarjeva, zaupanje budeča, in odkritosrčna liberalnost v pravem pomenu bode poglavitna vez, ki more različne narode avstrijske države zediniti med seboj; to je pa tudi edina trdna in stanovitna vez.

Ako vlada tako ravná, ne bode jej treba strašiti se, ako tù ali tam kaj zaropoče. Zmernosti in pametni politiki nasproti bode vsak upor brez močí; več ne bode treba plat zvoná biti, če se kje na političnem obnebji prikaže kakov črn oblak. Vlada naj si resno prizadeva, v duhu pravega liberalizma, pravice in zmernosti rešiti vprašanje o národnosti, potem bode smela brez skrbí gledati v prihodnost, naj pridejo kakoršni koli viharji.“

*) „Laib. Zeit.“, ki se je v soboto tako zeló spozabila zoper svoj princip, da je narodnjakom celó iz „Volksfreunda“ citirala narodni ideji sovražni sestavek, priporočamo ta izpisek iz Türrove brošure. Mi smo dobri prijatli „Volksfreund-u“, dokler se v sladkem svojem germanskem čutji: „beati possidentes“, ne podaja na narodno polje. Al da si „Laib. Ztg.“, kteri so „klerikalci“ hud trn v peti, pomoči išče v njihovih časnikih, to pač kaže, da sama čuti, da velikanska ideja, ki dandanes giblje svet, narodna je ideja. — Zakaj „Laib.“ neki ne citira „Volksfreundovih“ člankov zoper civilni zakon itd., ker jej je tako visoka autoriteta?

Vred.

Slovstvene stvari.

Nauk o telovadbi.

Prvi del te knjige, kterega je še izdal bil med tem razpuščeni „Južni Sokol“, začel se je prodajati. Prevzelo je te knjige, ktere je skoraj poldrugo leto pokrival uradnijski prah, z drugo zapuščino „Južnega Sokola“ vred novo društvo Sokolovo, in misli nadaljevati delo, brž ko se bode kaj dosti razprodalo omenjenega prvega zvezka. Ta obsega (na $1\frac{3}{4}$ pôle velike osmerke): „Proste vaje (Freiübungen) z nekterimi rednimi vajami (Ordnungsübungen)“. Po kratkem vvodu so najprej razložene „posebne vaje“ (z glavo, s trupom, z rokama, z nogama), in potem so popisane „nektere izmed prostih vaj“ v sledeči vrsti: A) vaje z rokama; B) z nogama; C) v napadu; Č) s trupom; D) v oprtej leži; E) z medsebno (vzajemno) podporo ali vaje, pri kterih se združi po več telovadcev, po dva ali trije; sem spada tudi borba (Ringen); F) vaje v hoji; H) v tekanji; I) v poskoku (Hüpfen); J) v skakanji. Sestavil je bil gradivo najprej izurjeni prvosokol g. Viktor Koloreto, in sicer nemški, ker telovadske terminologije v slovenskem ni bilo; poslovenil je nemški spis g. Franjo Levstik, kterega sta v tem podpirala gg. Luka Svetec in prof. Vavrů. Koliko težave je prizadevala ta prestava, tega se bode preveril vsak, kdor

to knjigo pazljivo prečita, razvidno pa je najbolj iz tega, da je trebalo vseletnega čiščenja in premišljevanja, predno je bil rokopis za tisek prirejen. Pa kakor je bila težavna in ostra naloga, vendar je izvrstno rešena in v resnici se sme ponašati s tem delom slovenska literatura. Gotovo pa bode tudi dobrodošlo vsem prijateljem telovadja in najbolj ustrezalo učiteljem ljudskih šol. Za praktično rabo priporoča se knjižica še posebno zarad tega, ker ima pridjanih 50 prav ličnih podob v kamnotisku, s kterimi so nektere vaje zarad boljšega in lažega razumljenja razjasnjene. Vnanja oblika je prav lepa in okusna, cena pa po vsem tem gotovo prav nizka. En iztis veljá 40 kr. Dobiva se knjiga v Ljubljani pri g. Ed. Hohnu, bukvarju na starem trgu in pri čitalničinem strežaji Tomažiču. Kdor si hoče naročiti kaj več iztisov skupaj, obrne se tudi lahko naravnost na odbor sokolov. Želeti je, da bi se ta knjiga razširila kar največ mogoče med ljudstvom in posebno med ukažejno mladino. Rojaci! sezite po njej!

☞ *Odbor Sokolov prosi, da bi vsa slavna vredništva slovenskih časopisov posnela to naznanilo in gorko priporočala „nauk o telovadbi.“*

Národne stvari.

Tabor v Šempasu

dne 18. oktobra.

Tabore, narodne tabore napravite po celi Sloveniji in glasno povejte svetu, ki še zdaj noče verovati, da je vam zares in živo mar za narodnost našo in za narodne pravice. Izrecite pod milim nebom, da hočete ostati Slovenci, in da hočete narodno napredovati v vsem, kar je dobro in lepo! To nam priporočajo dan za dnevom naši časopisi in rodoljubi.

Ker so naši bratje, štajarski Slovenci, že dva tabora imeli, in se jih je v Ljutomeru 7000 in v Žavcu 15.000 zbralo, sklenili so nekteri Slovenci goriške grofije, sklicati tudi Vas v slovenski tabor na Goriškem. V ta namen je 7. septembra t. l. lepa množica županov in podžupanov izvolila v Gorici odbor 25 domoljubov, da napravijo tabor v Šempasu pri Špacapanu. — 14. septembra pa je ta odbor odločil, da ima tabor biti 18. oktobra t. l. ter začeti se ob 2. popoldan, in ta odbor Vam predlaga v pretresovanje z ozirom na sklepe poprejšnje seje 7. septembra te točke:

Tabor zahteva: 1. Naj se zedinijo vsi Slovenci v eno kronovino z enim samim deželnim zborom. 2. a) V vseh šolah na Slovenskem naj se podučuje v slovenskem jeziku, in to naj se precej začne ali saj v enem letu; b) v Ljubljani naj se ustanoví visoka pravna šola. 3. Naj se uraduje na Slovenskem po vseh uradnijah slovenski in to brez odloga. 4. V ta namen naj se podelé javne službe le domačinom, kterih je veliko število tudi zunaj slovenskih krajev. Tabor želí: 5. Naj se uraduje v škofijskih in sploh cerkvenih uradih po slovenski. 6. Naj se napravijo nektere glavne šole na slovenskem Goriškem, in naj se jim pridruži najpotrebniši poduk v kmetijstvu.

Slovenci!

Vsa ta vprašanja so preimenitna in sveta dolžnost nam je, potezati se za narodnost našo, za napredek v omiki, za svobodo in edinost, kajti drugače ne moremo našega naroda oteti velikih nevarnosti ali celó propada.

Zberite se tedaj v prav obilnem številu, in kar Vas je gospodarjev ne predaleč bivajočih od Šempasa, pridite vsi, nobeden naj ne ostane domá; tù gré namreč za našo čast in prihodnjo srečo. Priljudno pa nujno vabimo tudi vse Slovence na Goriškem in druge mile nam brate bivajoče po vsi Sloveniji k narodnemu shodu na Primorskem.

Ob enem pa prosimo Vas rodoljube vsacega stanú, podpirajte nas na vso moč, da bode tabor lep, reden in vreden dokaz našega moštva!

Bog živi Slovenijo!

Dr. Abram Jožef, dež. poslanec; Čerin France, župan v Cirknem; Doljak Matija, župan v Solkanu; Gruden Jožef, župan v Nabrežini; Jeglič Andrej, dež. računar; Kacafura Miha, župan v Tominu; Kerševani France, župan v Dornbergu; Klavžar Ernest, deželni uradnik, Kocijančič Andrej, župan v Podgori; Kovačič France, župan pri sv. Luciji; Kumar France, župan v Šempasu; dr. Lavrič Karol, odvetnik v Ajdovščini; Licen Ivan, posestnik v Rihenbergu; Mužič Jožef, župan v Šmartnem; Nabrgoj Ivan, dež. poslanec in posestnik na Proseku; Nanut Jožef, župan v Št. Andrežu; Rustja Anton, župan v Skrilah; Stanič Valentin, starešina v Batah; dr. Tonkli Jožef, dež. poslanec in odvetnik v Gorici; Trampuš Jožef, župan v Kostanjevici; Valentinčič Jožef, podžupan v Plaveh; dr. Žigon, dež. poslanec in posestnik v Kviškem; Živic Jožef, predsednik čitalnice v Skopem; Žnidarčič Andrej, vikar na Ponikvah; Zucchiati Fr., župan v Medani.

Našim!

Vse polno spet je zapeljivcev,
Nikar za njimi ne hodite!
Vse polno spet je goljufivcev,
Besedam njih ne verjemite!

Ne verjemite jim, — laží so,
Kar vam njih govorica pravi:
Človeške to naloge niso,
Ta pot ne pelje k česti, k slavi.

Ozrite se okolj: koliko
Je dela še za vas ostalo!
Poglejte! polje je veliko,
Delavcev pa na njem le malo.

Ne pešajte na strmej cesti,
Ne bojte se nikar trpljenja,
„Ostanite do smrti zvesti,
In dal vam krono bom življenja!“

Ozir po svetu.

* Francozko cesarstvo je štelo sredi letošnjega leta 30 milijonov in 67.074 duš, med kterimi je bilo 19 milijonov in 14.109 moških. Med 325.000 mladimi ljudmí, vojaščini podvrženimi, je 18.000 tacih, ki so le za bobnarje dosti veliki, 30.500 na prsih ali sicer preslabih, 16.000 šepastih, 9100 grbcev (puklastih), 6900 slepih in gluhih, 960 jecljavcev, 4100 brez zob, 2500 garjevih, 5200 krofastih in škrofelnastih, 2100 bedastih; — v vsem 109.000 mladenčev, za vojaščino nepripravnih. — Posebnega pomina pa je vendar to, da francozki narod, kteri se sam s tem ponaša, da je najbolj omikan in da zastavo civilizacije po svetu nosi, ima tako malo ljudí, ki znajo brati in pisati. 1866. leta je med onimi možkimi, ki so v zakon stopili, jih 28 med sto, in med ženskimi jih 41 med sto, ni znalo ne brati ne pisati.

Tako beremo v 3. snop. 14. vezka „Globus-a“. In vendar nemški kulturonosci le po našem narodu udrihajo, da ne zná ne brati ne pisati!

* Na Angležkem se je v preteklih 10 letih število ubozih ljudí zeló pomnožilo. Prav pravih be-

račev štejejo 137.000, druzih 100.000, revnih ljudí skup blizo 1 milijon, za ktere se leto in dan potrebuje več kot 60,000.000 milijonov gold.

Dopisi.

Iz Vélikovca na Koroškem. ⸸ — Telovadsko društvo, o kterem sem zadnjikrat omenil, se je že ustanovilo. Telovadi se že. Pa tudi pomočno društvo za ogenj šteje že na 100 družbenikov, čeravno so gasilnice še zmiraj stare. — Naša šolska mladina je preteklo šolsko leto že dobivala praktičen nauk o telovadbi na za to od občine pripravljenem lepem prostoru.

Črnomelj 10. okt. — Preteklo nedeljo je bila v čitalnici naši slovesna beseda, kteri so se pridružili tudi gospodje inženirji, kteri mirijo ljubljansko-karlovško železnico. Gosp. tajnik Gruden pozdravlja množico in kaže vzrok današnje veselice: god presvitlega cesarja, kteremu vsa skupščina čestita z navdušenim slava-klicem, po kterim so izvrstni naši pevci zapeli cesarsko pesem in „Hej Slovani". Potem se je z veliko pohvalo vršila gledišćina igra „Domači prepir", ktero so igrali gospoda G. in P. pa gospodičina Ivanka Kapeletova iz Metlike, ktera je nam pri vsaki priliki s tako ljubeznjivo prijaznostjo na pripomoč, da nas dolžnost veže, vrli domorodkinji izreči očitno hvalo. Po igri je bila tombola, po tomboli pa vesel ples.

Iz Dolenskega 4. okt. — Naj iz našega kraja kaj povem, posebno pa, kako da se pri nas po občinah uraduje, kar nam so politiške gosposke vsaktera opravila izročile. Govorim, kakor sem sam skusil v občini, kjer sta dva mesarja. Cena mesá je tukaj postavljena od debelih volov po 19 krajc., od kravjega pa po 17 krajc. Al kaj pomaga tarifo nabijati mesarjem na vrata, ako se nobeden po njej ne ravná! Zakaj pa ne? Zato, ker se nobenega nič ne bojé. Tukaj mesarji večidel le krave koljejo, pa kravje mesó po 19 krajc. prodajajo, kakor volovsko. Eden teh mesarjev se je bil pa županu in prvemu svetovalcu nekaj zameril. Zdaj sta imela priložnost ga enmalo uščipniti. Pokličeta ga tedaj. Mesar pride pred sodbo; al kaj je mesar rekel? Jez ne tajim — pravi — da nisem kravjega mesa po 19 kr. prodajal, pa kako, da samo mene mislite kaznovati? Ali ne veste, da tudi drugi mesar čez tarifo mesó prodaja? Saj tudi njega ljudjé ravno tako tožijo kakor mene. Župan gleda debelo svetovalca, svetovalec pa še bolj debelo druzega svetovalca. Vsi trije molčé. Nobeden si ne upa spregovoriti. Mesar en čas posedí in obljubi, da se bo za naprej po predpisani tarifi držal, zraven pa zahteva, da tudi drugi mesar ne sme mesá draže prodajati. In — zdaj prodajata obá čez ceno mesó brez skrbí. „Poštena mera in vaga v nebesa pomaga" — pravi naš domač pregovor. Naj se ga zapomnijo tudi mesarji! Župani in občinski svetovalci pa naj nikar ne imajo prstov zato, da bi — skoz nje gledali!

Novomesto 12. okt. — Dopisún iz našega mesta, ki zarad srečnega in pravičnega izida lanske volitve deželnega poslanca bode že jeze in togote počil, izliva svoj žolc na poslanca g. Ravnikarja v „Tagblattu" ter se trudi dokazati s samimi zvijačami, da volitev Ravnikarjeva za častnega srenjčana občine Št. Jernejske ni bila pravilna. Vspeh njegovega napenjanja je pa ravno narobe, kajti ravno po dopisu v „Tagbl." od 10. t. m. in po zaslišanju veljavnih mož iz Št. Jerneja smo se prepričali, da je ta volitev popolnoma veljavna. Očitna priča temu je pa tudi to, da c. kr. deželna vlada omenjene volitve ni mogla za neveljavno spoznati, — da volitev ni bila nikdar pravilno preklicana in da bi tudi vsak preklic brez veljave ostal. Dopisuna v „Tagbl." pa, ki kakor volk gosp. Ravnikarja pri vsaki priliki napada, zagotovljamo, da, akoravno zakriva svoje ime, vendar njega in njegove umazane namere predobro poznamo. Pošteni domoljub g. Ravnikar, branivši resnico in pravico, ga je mnogokrat tako na sramoto djal, da je kakor stekel volk divjal zoper njega pri volitvah itd., a vendar mu je vse spodletelo, — zdaj mu je edino še zavetje ostal — „Tagblatt." Žalostna Germanija!

Iz Notranjskega 8. okt. M. I-l. — Po zadnjem učiteljskem zboru smo se bili sešli štirje znanci učitelji na potu domú gredé iz Ljubljane. Med mnogimi pogovori prišli smo kmalu do tega, da smo si prešteli vsak svojo plačo in svojo družino. Vsak je imel svoje fasijonirane plače po 250 gold. na leto, vsi skupaj 1000 goldinarjev; otrók od vseh štirih je bilo naštetih 30, razun otrók imela sta dva še svoje stare matere pri sebi, tako, da vseh, če se še očetje in matere pridenejo, bilo jih je 40. Preračunili smo, da od one plače pride na vsacega bornih 6 soldov na dan. Znano pa je, da večina učiteljev še toliko nima, pa tudi še to, kako težavno in neredno svoje pičle dohodke prejema učitelj. — Naj ta resnični dokaz bode onim v prevdarek, kteri so v „Danici" stavili vprašanje: „kaj da k temu poreče narodna in vestna samostojnost, ako učitelji postanejo s tem uradniki" (ako bi bili tako srečni, da bi se njihove goreče želje spolnile, da bi redno dobivali po 300 do 400 gold. letne plače).

Iz vipavske dekanije 10. okt. — Po naključbi mi je te dni v roke prišel „Tagblatt", kteri je spustil „šepasto raco" po svetu, češ, da je nekterim vipavskim učiteljem duhovščina prepovedala, v učiteljski zbor iti v Ljubljano. Resnica je to, da ne enemu učitelju od tod se ni prepovedalo potovanje v zbor. In če morebiti kak duhoven gospod ni že naprej slavepel učiteljskemu zboru, ali je to že prepoved? Sicer pa smo učitelji menda vsi toliko samostojni, da sami vemo, kaj je pravo, kaj ne, in če se zbora nismo v večem številu udeležili, bile so krive druge ne previdne okoliščine.

To v imenu svojem in v imenu svojih tovaršev

Planinski.

Iz Ljubljane. *(Vesel sad dr. Costovega županovanja)* se je pokazal spet ravnokar v tem, da se bojo povikšali dohodki od priklade na vžitnino (Verzehrungssteuer) za vsako leto 1869. 1870. in 1871. od 50.400 gold., ki so bili 1830. leta odločeni, na 57.279 gold. Dr. Costa je sprožil 1867. leta v mestnem zboru to stvar, naj se od c. kr. finančnega ministerstva zahteva sedanji vžitníni primerna plača in očitna škoda odvrne mestu. Noben odbornik ni na to mislil, le župan dr. Costa je skrbel za mesto in c. k. ministerstvo je dovolilo, kar se je po pravici zahtevalo.

Iz tega mestjani spet lahko sami cenijo velike zasluge dr. Costove za mesto in pa bivše zborove večine.

— *(Preskušnje učencev v kovaški in živinozdravniški šoli)* so končane. V pondeljek in torek je izpraševal g. Skalè iz anatomije in fizijologije, iz ozdravljanja vnanjih in notranjih bolezin, operacij in teoretičnega podkovstva, — v sredo g. dr. Jan. Bleiweis iz natoroznanstva, živinoreje, porodoslovja, sodniškega živinoznanstva in ogledovanja klavne živine in mesa, — v četrtek pa g. prof. Konšek iz rastlinoznanstva in g. dr. Karol Bleiweis iz kemije. Posebno dobro so se obnesli to leto: Krst France iz Brda, Poljanšek France iz Žira, Peternel Anton iz Kranja, Murnik Valentin iz Radoljce. Drugi dobro, eden srednje, eden pa slabo. — Začetek novega šolskega leta je o sv. Martinu, kar se bo bolj na tanko oglasilo v „Oglasniku."

— *(Ljubljansko „konstitucijonalno društvo“)* je imelo 9. dne t. m. zbor, ki je bil — kakor v „Tagblatt-u“ beremo — z več ozirov spet prav imeniten. Namen temu zboru bil je peticijo dognati do ministerstva, naj se postava, po deželnem zboru sklenjena, kako naj bi se uresničil §. 19. osnovne postave o splošnih državnih pravicah zastran ravnopravnosti slovenskega jezika, popolnoma zavrže. — Strašno so se jezili nekteri konstitucijonalci (?), da je deželni zbor njih peticijo, s ktero so zahtevali, naj šolska uredba ostane pri starem in naj se slovenski otročiči še naprej silijo že v drugem razredu ljudske šole učiti se učnih predmetov v tuji nemščini in s ktero so prepoved vkladali proti novi postavi, rešil s tem, da ta peticija nasprotuje §. 19. Mahali so na vse kreplje po sklenjeni postavi in po samem deželnem zboru. Ker se je pa vmes tudi lagalo, posebno ko je prof. Pirker lažnjivo trdil, da je deželni zbor „le po milosti samo dve uri odmeril za nauk nemškega jezika v 3. in 4. razredu glavne šole“, in da je njegov pravi namen „nemščino popolnoma zatreti“, moral se je g. Svetec, ki je bil pri tej seji pričujoč kot vladni komisar (§§. 18. in 21. društvene postave), tem napadom, ki ljudí sleparijo in begajo, upreti tem več, ker so taki napadi na deželni zbor po 3. članku kazenske novele od 17. dec. 1862. leta za pregrešek izrečeni. Gosp. Svetec jim je moral tedaj povedati, da ni res, da bi bil deželni zbor „po kaki milosti“, to je, samovoljno ravnal, ampak da se je držal §. 19., kterega je tudi vladni zastopnik v deželnem zboru pripoznal za vodilo vladi, in po kterem bi se imelo tudi konstitucijonalno (?) društvo po §. 1. svojih statutov ravnati; potem da ni res, da bi bil deželni zbor nemškemu jeziku samo dve uri odmeril; da on zastran tega, koliko ur se bo učilo, ni nič določeval; da bodo to ustanovljale administrativne šolske oblasti po okoliščinah in potrebi. — Al te krotke besede g. Svetca, ki niso bile druzega ko zgolj faktičen popravek neresničnega trjenja, zbudile so cel vihar med konstitucijonalci. Z vpitjem in hrupom so ga motili v besedi, in ko je končal, storil je g. dr. Suppan, njihov predsednik, to sodbo, da vladni komisar ni imel pravice teh faktičnih popravkov delati. Očitno znamenje nemirne vesti, če se kdo resnice tako bojí!

Mi se ne spuščamo v to, ali je imel g. Svetec prav ali ne; to je vladina skrb, ker je nje korist zastopal; to pa vemo, da neka pomoč mora biti proti očitnim pregreškom proti kazenski postavi, in to vemo, da poslanca od gosposke, ki se takim upre, tam, kjer je red in pravica, ni smeti tako grdo napadati in očitno sramotiti, kakor je g. Svetca napadel „Tagblatt“ od 10. t. m. Veselí nas pa to, da g. Svetec zbora ni razpustil, kar bi bil pri takem obnašanji po vsi pravici lahko storil, da konstitucijonalci saj ne morejo spet tožiti in po časnikih pisariti, da so Nemci na Slovenskem trpini, da jih narodnjaki zatirajo itd. Oni so pa spet očitno pokazali, koliko jim je za ustavo takrat, kedar je ta Slovencem v korist, — koliko se brigajo za vlado, za nje organe in celó sami za svoje štatute, kedar bi imeli Slovencem pravični biti. — Kako pa da prideta posamentirar Woschnagg in urar Rudholzer do tega, da — kakor unidan agent Heiman — se vtikata kakor Minos in Rhadamantus v postavodajstvo naše dežele, to naj ugane kdor more! Da je bilo besedovanje prof. Pirkerja s „stürmischen Beifall“ sprejeto, to se nam dozdeva čisto naravno, saj je isto pesem godel v konstit. društvu, kakor sta jo gospoda Kromer in Dežman godla v deželnem zboru. Eden pa mora povsod zvonec nositi, zakaj bi ga v konst. društvu g. Pirker ne? Saj je imel, kakor dobro vemo, silne težave, predno je dospel „prestol eksperta“, za kterega konst. društvu zdaj veljá.“ Mi pa ne vinarja ne damo za njegovo eksperiencijo. Nam so leta 1861. gimnazijski vodja Nečasek in skušeni učitelji gimnazije in realke, ki nikoli niso bili „šviga švaga čez dva praga“, ko smo delali naš sedanji šolski program, bili svetovalci, in šolski nadzorniki ljudskih šol po deželi so po knezoškof. konsistoriju potrdili ta program. To so naši eksperti, ne pa g. Pirker, kteri se zdaj drzne slovensko slovstvo zasmehovati, ktero je saj toliko, da je on še stotine prebral ni! Naj bi konstitucijonalno društvo, ako mu je za resnico mar, enmalo po svetu se ogledalo, kaj drugod skušeni šolski možje pravijo o učnem jeziku, pa bi slovó dalo g. „ekspertu“ Pirkerju. Naj bere prav novo brošuro „Reform der Realschulen. Ein Wort zur Zeit von E. Schulz, k. k. Professor“, pa bo bralo na 11. strani te knjižice to-le: „So kann zunächst ein gesunder Unterricht nur auf Grundlage der Muttersprache gedeihen und der §. 19 der Staatsgrundgesetze hat in dieser Hinsicht für Lehrer und Schüler eine ungemein grosse Wichtigkeit.“ — To so naši eksperti, ne pa posamentirarji, urarji, mešetarji in pa g. Pirker.

— *(Slovenske Matice odbor)* ima jutri popoldne ob 5. uri svojo 12. sejo.

— Politično narodno društvo, kakor „vabilo“ kaže, napravi prihodnjo saboto svoj prvi zbor. Deželni zbor je menda zadržaval pričetek delovanja njegovega. Kakor slišimo, se družbeniki zdaj prav obilo vpisujejo. Dobro!

— „Tagblatt“ pripoveduje, da se je v našo realko vpisalo 246, toraj 29 učencev več od lani; da je med temi več nego 100 Nemcev, kterim bi bilo nemogoče, v tej šoli ostati, ako se potrdi dr. Bleiweisova postava o učnem jeziku. Dalje pripoveduje, da se je več slovenskih starišev pri vpisovanji popraševalo, ali je v tej šoli res slovenščina učni jezik, češ, da svojih otrok ne vpišejo, ako je temu res tako. — „Tagblatt“ nam ne bode zameril, da mu tega ne verjamemo, saj si je svest, koliko laží že tiči v njegovih listih. Še njegovim številkam več ne verjamemo. — Kako sovražniki národnih pravic učencem določujejo národnost, znano je vsemu svetu, toraj tudi njim samim. Zasledili so celó polutane in to le na slovenski zemlji, to je, narod pol slovenske, pol nemške krví!!! Koliko učencev bode g. realkin vodja T. Schrei, iz čegar peresa ali ust je tekla ona novica, neki odredil za slovenščino? Toda saj nam je podana novica zadostno merilo, dosedanja skušnja pa poroštvo, da se marsikteri Slovenec izmuzne učnim uram, slovenščini odmerjenim. Radovedni smo, koliko učencev bi šteli drugi učni predmeti, ako se jim na voljo dá učenje. In to je pri slovenščini; kdor se je noče učiti, treba mu je le zapisati se za Nemca, pa je je oproščen in je vrh tega šole prost tri ure na teden. Prav to ti je vzrok, da se marsikteri Slovenec dá zapisati za Nemca. Od kod neki bi bilo toliko Nemcev, kolikor nam jih g. Schrei vsako leto našteje v svojem sporočilu? Iz Kočevja jih dohaja sila malo, drugej pa Nemcev nimamo nad šest odstotkov. Ni toraj drugače mogoče, kakor da nam vodja iz Slovencev prenaroduje Nemce.

— „Tagblatt“ je objavil novico, da je več katoliških starišev svoje otroke vpisalo v protestanško šolo (kam da pošiljajo otroke učit se krščanskega nauka, tega nam „Tagbl.“ ne pové). Iz te prikazni sklepa dvoje, prvič da je ta šola izvrstnejša nego katoliške, drugič pa da je to sad proteče postave o sili (!) slovenskega učnega jezika. — Izvrstnosti te šole doslé še nikjer nismo zapazili, niti v gimnazijski niti v realkini razvrstitvi učencev. Pa se ve da, dokazano je že s tem, da je „Tagbl.“ rekel. Njegova beseda je neo-

vrgljiva resnica!? Vsi katoličani vemo tej prikazni, če je resnična, drugačno razlago, in ta je, da katoličanstvo teh starišev ni vredno piškavega oreha. Kteri pravi katolik bode izpodkopaval edinozveličavno katoliško vero svojih otrok? Bog nas varuj takih katolikov, ki si katoličanstvo strojijo po judovskih časnikih ali po „Tagblattu“ in hočejo bolje vedeti, kaj je katoličanstvo, nego škofje in papež. „Videant consules“, da se ljulika ne zaseje med pšenico med tem, ko spí hišni gospodar!

Društvo za brambo narodnih pravic

napravi svoj prvi občni zbor v saboto 17. dne t. m. zvečer ob 7. uri v čitalničnej dvorani, v kterega se družbeniki uljudno vabijo.

Vrsta razgovorov:

1. Sporočilo začasnega odbora.
2. Volitev odbornikov.
3. O zedinjenji slovenskih pokrajin v eno administrativno skupino.
4. O vpeljavi slovenskega jezika v šolo in urade.
5. O volitvah za prihodnji mestni zbor.

Začasni odbor.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Ministerstva predsednika še zmiraj ni! Bratu bivšega predsednika se je neki to častno mesto ponujevalo, a ni ga hotel. — Trije véliki državniki iz vrste plemenite gospôde: knez Karlos Auersperg, grof Gołuhovski, baron Kellersperg: vsi so šli. Ako pa vsi taki možaki grejo, vprašamo le: kdo pa nazadnje ostane?

— Državni zbor se spet začne prihodnjo soboto. Prevažna dôba za Avstrijo se začne s tem zborom zdaj, ker radoveden gleda svet na to, kako se bojo vstopili Poljaki.

— Po časnikih hodi novica, da se profesor Miklošič preselí v Pariz za profesorja slovanskih jezikov.

Štajarsko. „Graz. Volksbl.“ naznanja, da se je v Gradcu 3. dne t. m. ustanovilo politično konservativno društvo. Baron Buol je bil za predsednika enoglasno oklican, v osnovalni odbor pa voljeni gg. J. Karlon, vrednik „Graz. Volksbl.“, prof. dr. Maassen, Landerl in Pogačnik. Glavni namen temu društvu je, braniti cerkvene pravice, krepčati avstrijski patriotizem in ljubezen do domovine.

Iz Trsta. — Deželni zbor tržaški — kakor „Primorec“ po pravici pravi — se je letos samo za to zbral, da po svoje sodi dogodbe julija meseca, ker skoro nobene seje ni bilo, da ta reč ne bi prišla na vrsto. — V predposledni seji je poslanec Hermet bral sporočilo o razmerah novih osnovnih postav gledé na Trst in njegove zgodovinske pravice. To sporočilo pravi, da ima Trst enake pravice kakor Ogersko, Česko itd. (kaj neki še?), — priznava oktobersko diplomo, pa tudi decembersko ustavo, vendar trdi, da je brez vrednosti, dokler se ne dadé dopolnitne postave, — federalizem mu je edino sredstvo rešiti državo pogube in narode zadovoliti. „Triesterica“ je koj potem sporočilo pisala, da iste ideje in včasih prav z istimi besedami je v svojem govoru razložil Hermet v tržaškem zboru kakor jih je v kranjskem deželnem zboru razlagal „agitator Bleiweis.“ — Ali se bo pač dr. Bleiweis lepo zahvalil „ljubeznjivi Triesterici“ za to njeno primero?

Česko. Iz Prage. Nepokoj, ki je — kakor so zadnje „Novice“ povedale — bil unidan v Pragi zarad tega, da je vlada tabor pri Pankracu prepovedala, je nekterim časnikom še zmiraj obširno polje natolcevanja in denunciacij na narodne prvake češke. „Naj se Palacky in Rieger oglasita — kričijo „Bohemia“ in njeni tovarši — in naj očitno grajata razuzdanosti, ki se godé zdaj v naši deželi!“ „Correspondenz“ krepko zavrača tako zahtevanje rekoč: „Očetu Palackemu je tako malo kakor vsacemu drugemu politično omikanemu možu treba še le glasú povzdigniti za to, da ne odobruje tacih ekscesov, pri kterih se okna pobijajo itd. Al komur je v druzih primerljejih tako malo mar za opomine starčeka zgodovinarja, kako, da zdaj hrepení po njegovem glasu? Deželni zbor je brez Palackega svoje delo dognal; pričakovati je tedaj, da tudi brez njega potepuhe ulične uženejo in mir napravijo. Palacky ni policijska glava. Bolj obžalujemo pa to, da starček Palacky ne bode več pisal česke zgodovine sedanjega časa. Ako bi jo mogel še pisati, gotovo ne bi zamolčal, kje in kolikrat je svaril: nikar vetra sejati, da ne bode žetev — vihár!“ — 8. dne t. m je mestni odbornik Žižka predlagal zboru: naj mestni zbor izreče, da odobruje ono deklaracijo, s ktero so se o začetku deželnega zbora národni českí poslanci odpovedali českemu zboru. Dr. Sladkovsky je podpiral ta predlog; al Palacky mu je stopil za tega del nasproti, ker se je bati, da zarad tacega sklepa ne bi avtonomija mestnega zbora škode trpela. In — ravno okoli 7. ure, ko je dr. Sladkovsky zagovarjal svoj predlog, začuje se pred zbornico vojaško bobnanje in vidi se, da se cel batalijon vojakov z orožjem vstopi pred mestno hišo. Mestni zbor, o čegar mnenji o oni deklaraciji ni ne najmanjše dvombe, je slušal opomin Palackov in — opustil mestnemu zboru nevarni sklep o predlogu Žižkovem. — Ubogi mestni zbor praški in pa ti oče Palacky! zdaj pa le čakajte, kako bode véliki politikar — — — v „Slov. Nar.“ po Vas sekal, da tudi ti uganjaš „oportunitêtno politiko!“

— Včerajšni dunajski časniki so prinesli c. kr. ukaz, po kterem je, gledé na poslednje dogodbe v Pragi, mesto z okolico njegovo v izjemni stan djano, to je, pravice, ki jih osnovna državna postava daje državljanom o združevanji in zborovanji, so začasno preklicane. Tudi dozdanji cesarski namestnik baron Kellersperg je v začasni pokoj djan, in in to zarad razpora z ministrom Herbstom. Na mesto njegovo je stopil c. k. podmaršal pl. Koller.

Listnica vredništva. Gospodov J. O. Lepšt. — Mih. K. v Z. L. — dr. D. izpod S. — B. Z. na Not: Hvala! prejeli, pa še le drugi pot je mogoče natisniti.

Žitna cena

v Ljubljani 7. oktobra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 60 — banaške 5 fl. 26. — turšice 3 fl. 10. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. 20. — ječmena 2 fl. 80. — prosa 2 fl. —. — ajde 2 fl. 70. — ovsa 1 fl. 70 — Krompir 1 fl. —.

Kursi na Dunaji 13. oktobra.

5% metaliki 57 fl. 30 kr.	Ažijo srebra 113 fl. 65 kr.
Narodno posojilo 62 fl. 10 kr.	Cekini 5 fl. 53 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu na Dunaji } 7. oktobra 1868: **7. 21. 59. 66. 22. 85. 47. 46. 59. 4.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 21. oktobra.

Odgovorni vrednik **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.